

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

8. De inventione Affectuum voluntatis in specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

Enumeratio partium, Comparatio, Utilitas vel damnum, Honestas aut indecentia. Eos etiam adjuvant aliquæ figuræ, ut Hypotyposis, Prosopopæia, Exclamatio, Interrogatio, Obsecratio, Communicatio, Ethopæia, Apostrophe, Exclamatio, & aliæ pro diversitate materiæ. Sed nihil magis, ut dixi, conducit, quàm si orator sit ipse motus, tunc enim vel naturâ duce faciliè auditoribus imprimet Affectus, quos ipse habet. Qui circa hæc & sequentia desiderat exempla & plura alia, consulat Palatium Eloquent. Exercit. 6. & du Cygne Explanat. Rhetor. l. 1. c. 4.

CAPUT VIII.

De Inventione Affectuum voluntatis in specie.

Amor.

I. **Q**uid est *Amor*? Resp. Definitur ab Arist. l. 2. Rhet. c. 4. quòd sit Affectus, quo quis cupit, & quantum potest, etiam facit alteri bonum, non sui gratiâ, sed alterius, quem diligit, h. e. per dilectionem non quærendo proprium, sed alterius commodum.

II. Quomodo movetur Amor? Resp. Cùm juxta Senecam amor amoris sit & causa & pretium, ejus primarium illicium est, si ostendamus, nos alterum amare, & quidem, quan-

quantum licet, ipso etiam opere, bona nostra communicando, idque non per modum mercaturæ, sed præcisè amati gratiâ. Deinde si prodamus, nos in bonis amici gaudere, in malis contrà, ac si nostra essent, dolere; eadem cum ipso amare & odisse. Si benevolentiam beneficiâque exhibeamus; morum ac studiorum similitudinem sectemur cum amico in bono & virtute, cum in malis non sit verus amor aut amicitia. Si appareat insuper comitas, urbanitas, constans fidelitas. Exempla hujus Affectûs elegantia habet Cicero, ut 4. Catil. initio: *Est mihi jucunda in malis & grata in dolore vestra erga me voluntas. Sed eam per deos immortales, quaeso deponite, atque obliti salutis meae de vobis ac de liberis vestris cogitate. Mihi quidem si hæc conditio consularis data est, ut omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatûsq; perferrem, feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo meis laboribus vobis, populûq; Rom. dignitas, salûsq; parietur. Et pro Mil. n. 93. Me quidem, Judices, exanimant & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assidue, & quibus intersum quotidie: Valeant, inquit, valeant cives mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati: Stet hæc urbs præclara, mihiq; patria charissima, quoquo modo merita de me erit, &c.*

III. Quid est *Desiderium*? Resp. Est appetitus boni absentis, quatenus boni, seu sub ratione boni; nam aliqua, in se mala, desiderantur, sed ut nobis repræsentata sub specie alicujus boni. Desiderium.

D

IV. Quo

IV. Quomodo movetur Desiderium? Resp. Ostendendo bonum aliquod absens, cum sit utile, honestum, jucundum, vel necessarium, simul esse facile: nam nimis arduum concitat desperationem. Non evertitur tamen desiderium, si ostendatur, illud bonum absens esse aliquo modo arduum; imò acuitur illud desiderium per spem obtinendi, si simul exhibeantur media ad ipsius impletionem conducentia & adjuvantia. Ex quibus patet, desiderium incitari per laudem boni absentis. Manifestat suum desiderium Cic. 4. Catil. n. 23. *Quæ cum ita sint, P. C. pro imperio, pro exercitu, pro Provincia, quam neglexi, pro triumpho, ceterisque laudis insignibus, quæ sunt à me propter urbis vestrae, salutis custodiam repudiata, pro clientelis hospitibusque provincialibus, quæ tamen urbanis opibus non minus labore tueor, quam comparo, pro his igitur omnibus rebus, pro meis in vos singularibus studiis, proque hac, quam conspiciatis, ad conservandam Remp. diligentia, nihil aliud à vobis, nisi hujus temporis totiusque mei consolatùs memoriam postulo.* Ad desiderium vitæ movet Cæsarem à spe in Orat. pro Marcello n. 29. *Nec verò hæc vita tua dicenda est, quæ corpore & spiritu continetur, illa, inquam, illa est vita tua, Cæsar, quæ vigeat memoria seculorum omnium, quam posteritas alet, quam ipsa æternitas semper intuebitur. Huic tu inservias, hinc te ostentes oportet.*

Gaudium.

V. Quid est Gaudium? Resp. Cic. 4. Tusc. Quæst.

Quæst. n. 14. Est opinio recens boni præsentis, in quo efferi rectum esse videatur. Vel, ut alii, est sensus animi bono præsentis, & novo, seu insolito, quatenus præsentis, cum delectatione acquiescentis. Habet & iste Affectus non rarò locum in oratione.

VI. Quomodo movetur Gaudium? Resp. Commemoratione & explicatione boni modo descripti, referendo v. g. insperatam mutationem fortunæ adversæ in secundam. Nascitur item Gaudium syncerum ex virtute & bona conscientia. Cic. 2. Catil. initio: *Tandem aliquando Catilinam furentem audaciâ, scelus anhelantem, pestem patriæ nefariè molientem, vobis atq; huic Urbi ferrum, flammamq; minitantem, ex urbe, vel eiecimus, vel emisimus, vel ipsum egredientem urbe prosecuti sumus. Abiit, excessit, evasit, erupit: nulla jam pernicies à monstro illo atq; prodigio manibus ipsis intra mania comparabitur.* Item in Pison. n. 52.

VII. Quid est Odium? Resp. Cic. 4. Tusc. Odium.
Quæst. n. 4. illud vocat Iram inveteratam. Est Affectus Amori directè oppositus, ex cuius definitione alia hujus definitio facile fingi potest: contrariorum enim eadem est ratio ac disciplina.

VIII. Quomodo concitatur Odium? Resp. Oppositis mediis, quæ pro amore movendo sunt adducta. Insuper ex demonstrato alterius odio, incommodis, damnis, præ-

fertim in plures redundantibus, injuriis, diversitate studiorum ac morum, sceleribus, maximè læsione injusta famæ, corporis, aut fortunarum, inurbanitate, inconstantia, infidelitate, ingratitude, deformitate corporis, hebetudine animi, aut si ex tenui fortuna ad sublimiorem quomodocunque evasit, qua in aliorum damnum abutitur superbè, crudeliter, libidinosè, avarè, impiè agendo. Frequens est in hoc affectu ciendo Cicero, contra Vatinius & Pisonem autem plenus. Pro Ligario. n. 4. *Hæc non modò mirabilia sunt, sed prodigiis similia, quæ dicam. Non habet eam vim ista accusatio, ut Q. Ligarius condemnetur, sed ut necetur. Hoc egit civis Rom. ante te nemo. Externi isti mores usq; ad sanguinem incitare solent odium aut levium Græcorum, aut immanium Barbarorum. Nam quid aliud agis? Ut Roma ne sit? ut domo careat? ne cum optimis fratribus, ne cum hoc T. Brocho, avunculo suo, ne cum ejus filio, consobrino suo, ne nobiscum vivat? ne sit in patria? Num in patria est? Num potest magis carere his omnibus, quàm caret? Italiâ prohibetur, exulat. Non tu ergo hunc patriâ privare, quæ caret, sed vitâ vis.*

Tristitia.

IX. Quid est *Tristitia*? Resp. Est affectus Gaudio contrarius, unde etiam simili definitione exprimitur, quòd sit dolor mali præsentis, quo nos indignos judicamus.

X. Quomodo excitatur *Tristitia*? Resp. Iisdem ferè mediis, quibus odium. Insuper ostén-

ostensione calamitatis propriæ vel conjunctissimorum, demonstrata indignitate mali, & difficultate illud depellendi propter potentiam inferentis. Cic. pro Rosc. Amer.n. 23. *Interea iste T. Roscius procurator Chrysgoni Ameliam venit, in pradia hujus evadit, hunc miserum luctu perditum, qui nondum etiam paterno funeri justa solvisset, nudum eicit domo atq; fociis patriis, diisq; penatibus præcipitem exturbat. Ipse amplissima pecuniæ fit dominus. Qui in sua re fuisset egentissimus, erat, ut fit, insolens in aliena. Multa palam domum suam auferebat, plura clam de medio removebat, non pauca suis adjutoribus largè, effusèq; donabat, reliqua constituta auctione vendebat. Quod Amerinis usq; eo visum est indignum, ut urbe tota fletus gemituq; fieret.*

XI. Quid est Fuga? Resp. Est affectus Desiderio contrarius. Describitur: Odium mali præsentis, quatenus nobis mali, cui irascimur, & à quo desideramus expediri. Fuga.

XII. Quomodo movetur Fuga? Resp. Excitando odium & iram per expositionem mali indigni, &c. Idcirco procedit ab iisdem mediis, quibus ira & odium, quos duos Affectus consule.

XIII. Quid est Spes? Resp. Est appetitus boni absentis, ardui quidem, quod tamen labore potest acquiri. Spes.

XIV. Quomodo movetur Spes? Resp. Cùm amemus bonum, & eo frui desideremus, quod amamus, speremus verò consequi, quod

quod desideramus, quæ ad amorem & desiderium excitandum juvant, etiam spem provocant, maximè si circa illas passiones dictis adjungas honestatem & magnitudinem ejus boni; si ostendas aliqua media & præsidia, atque ex his facilitatem bonum illud consequendi; si præmia & fructus exhibeas, ex illius possessione secuturos; in rebus verò sacris certitudinem divini auxilii proferas. Cic. in Catil. 1. & 2. ac nominatim hujus n. 24. *O bellum magnopere pertimescendum, cum hanc sit habiturus Catilina scortatorum cohortem pratoriam. Instruite nunc, Quirites, contra has tam præclaras Catilina copias vestra præsidia, vestrosq; exercitus, & primùm gladiatori illi, confecto & saucio, Consules Imperatorèsq; vestros opponite: deinde contra illam naufragorum ejectam ac debilitatam manum florem totius Italia ac robur educite. Jam verò urbes coloniarum ac municipiorum respondebunt Catilinae tumulis sylvestribus. Neq; verò ceteras copias, ornamenta, præsidia vestra, cum illius latronis inopia atq; egestate debeo conferre. Aliud exemplum vide apud eundem pro Lege Manil. n. 48. Itaq; non sum producturus, &c, usque ad n. 57.*

Desperatio.

xv. Quid est *Desperatio*? Resp. Est Affectus Spei oppositus. Definiri potest; Diffidentia obtinendi boni nimis ardui, vel mali nimis difficilis depellendi.

xvi. Quomodo movetur *Desperatio*? Resp. Ostendendo arduitatem illius boni, de-

defectum mediorum, fructus nullos, imo detrimenta consecutura; ignaviam & imbecillitatem ejus, qui tali bono inhiat. Cicer. pro Muræna n. 88. Si (quod Jupiter omen avertat) hunc vestris sententiis afflixeritis, quò se miser vertet? Domumne? ut eam imaginem clarissimi viri, parentis sui, quam paucis antè diebus laurea-
tam in sua gratulatione conspexit, eandem deformatam ignominia, lugentemq; videat? An ad matrem, quæ misera modò consulem osculata filium suum, nunc cruciatur, & sollicita est, ne eundem paulò post spoliatum omni dignitate conspiciat? Sed quid ego matrem aut domum appello, quem nova pæna Legis & domo, & parente, & omnium suorum consuetudine, conspectuq; privat? Ibit igitur in exilium miser? quo? ad Orientisne partes, in quibus annos multos Legatus fuit, & exercitus duxit, & res maximas gessit? At habet magnum dolorem, unde cum hñore decesserit, eodem cum ignominia reverti, &c.

XVII. Quid est *Timor*? Resp. Est perturbatio ex opinione imminentis mali gravis, periculorum, aut damnorum. Timor.

XVIII. Quomodo movetur *Timor*? Resp. Cùm pro varietate propensionum alius alia timeat, cuique pro suo ingenio ea mala sunt proponenda, quæ magis horret incur-
rere, cum repræsentatione periculi vicini & magni ea patiendi. Acuetur metus, quò malum timendum vivaciùs depingetur esse gravius, longius, molestius; bonum vicissim perdendum

dendum majus & charius; denique quò periculum monstrabitur præsentius & inevitabilius, ex portentis, nocendi potestate & voluntate propter æmulationem, improbitatem, offensam, avaritiam, crudelitatem, &c. Cic. pro Muræna n. 85. *Sed quid tandem fiet, si hæc elapsa de manibus nostris, in eum annum, qui consequitur, redundarint? Unus erit Consul, & is non in administrando bello, sed in sufficiendo Collega occupatus, hunc jam qui impediuri sint, parati sunt. Illa pestis immanis importuna Catilina prorumpet, quæ poterit, & jam populo Rom. minatur in agros suburbanos repente advolabit. Versabitur in castris furor, in Curia timor, in foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vastitas, omni autem in sede ac loco ferrum flammamq; metuemus.* Vide etiam 4. Catil. n. II.

Audacia,

XIX. Quid est *Audacia* seu *Confidentia*? Resp. Est Affectus Timori contrarius. Definitur ab Arist. l. 2. Rhet. c. 5. Spes cum imaginatione rerum salutarium, quæ propè adsint, cum contrà terribilia vel non sint, vel longè absint. Hoc est: *Audacia* seu *Confidentia* est Spes, non qualiscunque, sed firma, obtinendi finis propter media conducentia, quæ sint ad manum; & propter opinionem, ea, quæ terrent, vel penitus non esse, vel longè abesse.

XX. Quomodo movetur *Audacia*? Resp. Ostendendo alicujus actionis commoda, honestatem, gloriam; media quoque præsentia

tia

ria & efficacia; damna & pericula, quæ timentur, vel nulla subesse, vel longius abesse; minores virtute similia superâsse; neminem, aut saltem nullum potentem, obstare, aut esse læsum; quòd quis solari se possit bonâ conscientia & ope divinâ; & alia causis timoris contraria. Cic. 4. Philip. n. 10. *Ita futurum esse confido; jam enim non solum homines, sed etiam deos immortales ad Remp. conservandam arbitror consensisse. Sive enim prodigiis atq; portentis dii immortal. nobis futura prædicunt, ita sunt aperte denunciata, ut & illi pena, & nobis libertas appropinquet; sive tantus consensus omnium sine impulsu deorum esse non potuit, quid est, quòd de voluntate celestium dubitare possimus?* Et 4. Catil. n. 11. *Huic ego me bello ducem profiteor: suscipio inimicitias hominum perditorum, quæ sanari poterunt, quacumq; ratione sanabo; quæ ressecanda erunt, non patiar ad perniciem civium manare. Proinde exeant aut quiescant; aut si in urbe & in eadem mente permanent, ea, quæ merentur, expectent.*

xxi. Quid est Ira? Resp. Est appetitus Ira. vindictæ, ex dolore injusti contemptûs nostri vel nostrorum ortus. Arist. l. 2. Rhet. c. 2. Hæc definitio respicit solam iram, qua irascimur ratione præditis, non verò etiam illam, qua efferimur aliquando contra ratione carentia; neque de hac debet esse sermo, ubi agitur de concitandis per artem Affectibus.

xxii. Quo-

XXII. Quomodo movetur Ira? Resp. Ex demonstratione alienæ injuriæ, bonis nostris vel nostrorum, internis externisve, illatæ, aut certè ab altero destinatæ. Fit hoc in bonis internis per contemptum, contumeliam, infamationem, calumniam; in exteris verò per quodcunq; damnum corpori vel fortunis injustè illatum, quo ad ultionem solemus stimulari; ut cum impedimur, vel non adjuvamus, vel damnum patimur in aliqua re desiderata. Denique cum inimicus gaudet nostris adversis & calamitosis casibus, ingratum se præbet, &c. Cic. pro Quinct. n. 97. *Deniq; ipsius inimici vultum superbissimum subiit, ipsius Sex. Navii lacrimans manum apprehendit, in propinquorum bonis proscribendis exercitatum, obsecravit per fratris sui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, per ipsius conjugem & liberos, quibus propior P. Quinctio nemo est, ut aliquando misericordiam caperet, aliquam, si non propinquitatis & ætatis suæ, si non hominis, at humanitatis rationem haberet, ut secum aliquid, integrâ suâ samâ, qualibet, dummodo tolerabili, conditione transigeret: ab ipso repudiatus, ab amicis ejus non sublevatus, ab omni magistratu agitur atq; perterritus, quem præter te appelles, habet neminem: tibi se, tibi suas omnes opes, fortunâsq; commendat, &c usque ad finem.*

Manfuetudo.

XXIII. Quid est Manfuetudo? Resp. Est Depressio ac sedatio iræ.

XXIV. Quomodo conciliatur Manfuetudo?

do?

do? Resp. Depellendo injuriæ vel contemptûs opinionem. Ostendendo, alterum de culpa comissa dolere, eam fateri, se læso subiicere, paratum ad opposita iis, quæ fecit, meditatûs est, aut paravisse credebatur. Si comonstretur vel virtute præditus, ut adeò non malo animo egerit, vel non consideratè, vel sibi non satîs præsens; vel exhibeatur aliunde miser, & comiseratione potius quàm irâ nostrâ dignus. Demum si ostendatur iræ indecentia; contra verò animi, sibi imperare potentis, gloria. Cicer. pro Ligar. n. 30. *Ad Judicem sic agi solet. Sed ego ad te parentem loquor: Erravi, temerè feci, poenitet; ad clementiam tuam confugio; delicti veniam peto, ut ignoscas, oro: si nemo impetravit, arroganter; si plurimi, tum idem ser opem, qui spem dedisti.*

xxv. Quid est *Commiseratio*? Resp. Est dolor conceptus ex malo alterius, malo indigni, quo se quoque vel suos affici posse cognoscit. Arist. l. 2. Rhet. c. 8. Commiseratio.

xxvi. Quomodo movetur *Commiseratio*? Resp. Juxta modò datam definitionem ponendo ob oculos mali gravitatem; ejus, qui patitur, alia merita; metum similis mali, quod nobis vel nostris posset accidere. Gravitatis autem mali major apparet, si quis ex florente fortuna delapsus est in adversam. Si passus est à conjunctis, iisque hoc malum non intendentibus; nam si scientes alteri

teri

teri nocuissent, non excitaret comiserationem, sed indignationem. Si is, qui patitur, est virtute præditus, saltem mediocri (nam ex mente Arist. de arte Poët. cum optimi patiuntur gravia, movet indignationem; cum mali patiuntur, delectationem) & malum non potest excutere. Deinde sunt quædam adjuncta, quæ augment hunc Affectum, ut ætas, dignitas conditionis, sexus, doloris acerbitas, & tamen in eodem constans patientia, diuturnitas, locus, tempus, impotentia seipsum juvandi. Alia per se sunt miserabilia, ut infantia & senectus, morbi graviores, mors intimorum, exilia, supplicatio modesta pro misero, introductio miseri loquentis, quemadmodum facit Cicero pro Mil. n. 93. Vides quoque, quàm aptè hæc congruant sermoni de Zelo Animarum, de auxilio Animabus purgantibus præstando, &c. Cic. pro Fonteio n. 31. *Videte igitur, utrum sit equius, hominem honestissimum, virum fortissimum, civem optimum dedi inimicissimis atq; immanissimis nationibus, an reddi amicis; præsertim cum tot res sint, quæ vestris animis pro hujus innocentis salute supplicent: primum generis antiquitas, quam Tusculo, ex clarissimo municipio, profectam, in monumentis rerum gestarum incisam, ac notatam videmus; tum autem continua Præture, &c.* Vide etiam: Pro Quinct. n. 1. & 2. Pro Flacco n. 97. & 98. Pro Sylla n. 88. Pro Planeio n. 101. & aliàs.

XXVII. Quid

xxvii. Quid est *Indignatio*? Resp. Est dolor de fortuna alterius, illâ indigni; aut de malo illato alteri, qui melior est, quàm illud inferens. Indignatio.

xxviii. Quomodo movetur *Indignatio*? Resp. Recensendo vel indignitatem, vilitatem, vitia, insolentiam, crudelitatem, &c, personæ fortunâ gaudentis, qua abutitur; vel decora illius, qui à tali indigna patitur. Sæpius hunc affectum ingerit Cicero tum in aliis, tum in orat. pro Sex. Rosc. Amer. Exemplum, etiam huc spectans, repete ex hujus cap. n. 10.

xxix. Quid est *Invidia*? Resp. Est dolor de bono, quod obtigit propè simili in genere, propinquitate, ætate, conditione, opibus, gloria; non quia quis vellet bono illo frui, sed quia nollet alterum illud habere, cum putet, eo imminui suam dignitatem. Ita universim invidi sunt, qui in aliqua re soli optarent excellere, si alium ad suam in eadem re gloriam videant accedere. Differt *Invidia* ab *Indignatione*, quòd hæc sit dolor de bono illud non meriti &c; illa verò de bono etiam eo digni. Invidia.

xxx. Quomodo movetur *Invidia*? Resp. Dicuntur oratores alium in invidiam trahere, quando suam invidentiam etiam in animos auditorum traducturi alterius malos mores & scelera producendo, arguunt, illum suâ fortunâ & bonis esse indignum, ad ea
ma-

malis artibus evasisse, honorem aut opes aliis dignioribus præripuisse, aut certè ad aliorum nocumentum illis abuti. Quod in vituperio locum habet. Cic. Act. 1. in Verr. n. 33. *Res omnis mihi tecum erit, Hortensi; dicam aperte: si te mecum dicendo, ac diluendis criminibus in hac causa contendere putarem, ego quoque in accusando, atq; in explicandis criminibus operam consumerem. Nunc quoniam pugnare contra me instituisti, non tam ex tua natura, quàm ex istius tempore, & causa malitiosè, necesse est, istiusmodi rationi aliquo consilio obsistere.* Vide illum etiam locum 7. Verr. n. 32. *Hunc tu igitur imperatorem esse defendis, Hortensi, &c.*

Æmulatio,

XXXI. Quid est Æmulatio? Resp. Est dolor honestus de alterius dotibus, non quòd illum vellemus iis carere, sed quia nos iisdem destitui ægrè ferimus. Vel, Est appetitus imitandi aut æquandi alterius præclara ornamenta, qualia sunt: illustria facinora, nominis gloria, virtus, doctrina, sapientia, artes, opes, honores, aptitudo ad res bene gerendas, &c. Non cadit æmulatio in triviales animos; quare ne cura illam excitare, nisi in nobiles & excelsis spiritibus, qui nesciunt aliis esse inferiores.

XXXII. Quomodo movetur Æmulatio? Resp. Ejus capacibus ostentando illustria aliorum decora; proferendo facta immortalitate digna, vel Majorum, vel unà viventium; extollendo dignitatem & generosam
indo-

indolem illorum, quos cupimus ad imitationem incitare; laudis & gloriæ excellentiam jactando, quam paria factitando valent adipisci; præmia diversa virtutis proponendo. Sic Cicer. pro Lege Man. n. II. hortatur exemplo Majorum ad ultionem de hostibus fumendam. Act. I. in Verr. n. 51. *Suscipe causam judiciorum; suscipe causam severitatis, integritatis, fidei, religionis; suscipe causam Senatûs, ut is hoc judicio probatus cum populo Rom. in laude & in gratia esse possit. Cogita, qui sis, quo loco, quid dare populo Rom. quid reddere Majoribus tuis debeas. Fac tibi paternæ Legis Aciliæ veniat in mentem, quæ, &c.* Vide etiam I. Philippicæ n. 34.

XXXIII. Quid est *Pudor*? Resp. Est dolor ac perturbatio animi ex malis, quæ infamiam generant, seu præterita illa sint, seu præsentia, seu futura. *Pudor.*

XXXIV. Quomodo movetur *Pudor*? Resp. Exponendo turpitudinem facti, malum infamiæ, deformitatem vitii in genere, & in specie illius, de quo agitur, fructus exitiosos, inde natos, & ulterius prodituros. Sunt autem quædam ex sua natura judicio hominum infamia, ut lascivia, avaritia, timor & ignavia, lentitudo & inhabilitas ad res agendas, impudentia, stoliditas, inscitia, ingratitude, infidelitas, injustitia, perfidia, imbecillitas & hebetudo animi, &c. Quorum deformitatem fatiis est ad oculum

ex-

exhibere, ut erubescamus & execremur. Cic. pro Lege Manil. n. 70. *Et quoniam semper appetentes gloria prater ceteras gentes, atq; auidi laudis fuistis, delenda est vobis illa macula, Mithridatico bello superiore suscepta, &c.*

Gratia.

xxxv. Quid est *Gratia*? Resp. Est voluntas gratis, hoc est, sine spe ex parte nostra, bene meritis beneficium præstandi. Qui Affectus habere potest locum in Deliberationibus.

xxxvi. Quomodo movetur *Gratia*? Resp. Producendo alterius merita, vel quòd aliàs nobis fuerit utilis, vel quòd ad nos aliqua ratione spectet, vel quòd miser sit, & ad opem nostram se conferat, vel quia dignitas conditionis favorem meretur, vel ob temporis injuriam. Adducenda gloria talis facti; aliàs etiam exempla Majorum & aliorum, qui idem præstiterunt. Cic. pro Rosc. Am. in fine: *Unum persugium, Judices, una spes reliqua est Sex. Roscio, vestra pristina bonitas & misericordia, &c.*

xxxvii. Quid agendum oratori, si ad aliquem Affectum volens incitare, cognoscat, auditores opposito jam occupatos esse? Resp. Si v. g. ad amorem volens movere, sciat, jam prævalere odium, & sic de aliis loquendo, imprimis depellat omnes causas, quæ ad odium concitant, easdem confutando, ac dein rationes, amorem suadentes, afferat.

xxxviii. Quid adhuc circa ciendos Affectus
univer-

universim observandum? Resp. 1. Ut orator per artem successivè, & quasi clanculum se insinuet in animos, neque unquam apertè verbis prodat, illud se agere, quod maxime agit. Nescio, qua ratione auditores, si quando advertant, suæ voluntati ex destinato quasi vim intentari, eandem obdurent, & velut in oppositum obarment. 2. Idcirco argumenta sapienti quadam dissimulatione nonnunquam omittenda paululum, nec idem Affectus continuato impetu diutius urgendus, sed providè aliqua interponenda, ut post aliquod intervallum filum reassumatur. 3. Ad nauseam vitandam Affectus nunquam nudè sunt proponendi, sed semper cum eleganti varietate alio & alio verborum sententiarumque ornatu compti prodeant. Qua in re non tam præceptis quàm ductu prudentiæ, lectione, & exercitio opus esse videtur. 4. Dum affectibus excitandis studet, abstineat ab enarrandis historiis, & citandis locis S. Scripturæ vel SS. PP. nisi ii ipsi tales sint, qui propositos affectus certò promoveant. 5. Fortius animos commovent præsentia, quàm longè post futura. Sic v.g. post satis exterritum auditorem patefactâ enormitate criminum ipsius, ferveritate divinæ Justitiæ, proximo periculo castigationis &c, mox transeat ad porrigenda remedia, quibus omnia hæc imminencia mala prævertat. 6.

E

Totus

Totus ardeat orator. Idcirco sibi vires ad hæc extrema reservet. 7. Naturam in Affectibus provocandis proximè imitetur.

CAPUT IX.

De inventione Amplificationis Verborum.

I. **Q**uotuplex est Amplificatio? Resp. Duplex. *Rezum*, de qua proximis capitibus actum, & *Verborum*, quam nunc, tanquam partem minimè postremam Rhetoricæ fusiùs tractare aggredior.

Amplificatio
verborum
quid.

II. Quid est Amplificatio Verborum? Resp. Est rerum inventarum fusior cum ornatu dilatatio. *Rhetorica convenientiam habet cum Dialectica. Arist. L. I. Rhet. c. I.* Comparat Zeno Stoicus Logicam pugno, Rhetoricam palmæ, seu manui contractæ & exporrectæ; alii conferunt illam tenui rivulo, hanc torrenti latè planitiem obtegenti, quòd, cum utraque amplifcet, Logica id pressius faciat intra limites contractarum ratiocinationum, Rhetorica iisdem quidem & ipsa utatur, sed fusiùs diductis. Validiora certè sunt, quæ in ratiocinatione fundantur, nec animus resistit, ubi videt Religionem concordare cum ratione.

III. Quot